

Talekunst og juridisk litteratur

HANNE PETERSEN

I det følgende gengives min opposition ved Ande Sombys doktorforsvar i Tromsø den 27.2. 1999 ved Tromsø. Afhandlingens titel er «Juss som retorikk». Der er kun foretaget enkelte tilpasninger i oppositionen i forbindelse med trykningen. Sidehenvisningerne nedenfor er således henvisninger til den i skrivende stund endnu utrykte afhandling.

Fortalen

Afhandlingens styrke og overbevisning ligger især i den fornyelse af både form og indhold, som den præsenterer. Ande Somby bidrager med ny viden ved ikke blot at skrive **om** retorik, men ved også at **anvende** retorikken som metode. Han udvider det juridiske rum, således at det bliver beboeligt for flere deltagere og kan danne ramme om flere diskussioner og samtaler.

Doktoranden har skrevet en afhandling, der er besnærende let at læse. Han fornyr doktorafhandlingens **form** ved at lægge vægt på at skrive juridisk **litteratur**. På den måde understreger han formmæssigt den forbindelse mellem retsvidenskaberne og de humanistiske videnskaber, som det også teoretisk og indholdsmæssigt er hans ærinde at fremhæve. Han mener, at mange af de humanistiske aspekter i det juridiske rum synes at være forvitret som følge af at retorikken har været fortrængt og fordømt, mens videnskaben har været forherliget (s.17). Ved at lægge betydelig vægt på stilen præsenterer afhandlingen både en formmæssig og en indholdsmæssig fornyelse.

Den **indholdsmæssige** fornyelse består først og fremmest i valget af afhandlingens tema «Juss som retorikk». Det er ikke noget

nyt tema. Men det er et tema, der i så lang tid har været gået af mode især i nordisk retsvidenskabelig sammenhæng, at det at trække temaet frem i lyset i sig selv er fornyende. Afhandlingen er et udtryk for at den renæssance retorikken har haft igennem de seneste årtier nu også er nået til retsvidenskaben. Men i dette tilfælde består retorikkens juridiske renæssance ikke blot består i at retorikken studeres som forskningsgenstand udefra. Den anvendes også som metode. Afhandlingen er desuden et udtryk for en renæssance for opfattelsen af jussen som et humanistisk – et mellemmenneskeligt – fænomen nok så meget som et samfundsmæssigt og statsligt fænomen.

Doktoranden udvider ikke blot det juridiske rum – eller den juridiske container, som er en af de metaforer, han anvender om retten. Han møblerer det også om. Det «moderne» juridiske møblement – retsdogmatikken – forsvinder ikke, men de antikke møbler – retorikken – får igen en mere fremtrædende placering. Vi er vidne til en proces, hvor det gamle bliver nyt, mens det moderne måske er ved at gå af mode. Det talte ord betydning i den mellem-menneskelige relation vender tilbage i den globale landsby, der er karakteriseret af 'sekundær oralitet' – et begreb der bruges af

Walter Ong, en af de forfattere, doktoranden anvender.

Dilemmaet – eller udfordringen – for forfatteren har, som han selv skriver, først og fremmest været, at forbinde eller finde en balance mellem det ny og ukendte på den ene side og det kendte og genkendelige på den anden side (s.99).

Den balance har han fundet i afhandlingen og tydeligt demonstreret ved prøveforelæsningerne.

Omtalen

I min omtale af afhandlingen vil jeg først diskutere afhandlingens stil og forholdet til den juridiske litteratur og doktorgrads-genren. Jeg vil komme ind på spørgsmålet om, hvordan juridisk litteratur kan bedømmes som litteratur. Derefter kommenterer jeg afhandlingens indhold, før jeg går over til bagtalen og spørgsmålene til doktoranden.

Om juridisk litteratur

Stil og genre

Doktoranden har arbejdet med en litterær fornyelse af den juridiske stil eller genre. Han fremhæver at vores tid er præget af en tekstsplosion produceret af kommunikations- og informations-teknologien (s.78). Den betydning, han blandt andet også derfor tillægger formen vil sikkert i stigende grad slå igennem også for afhandlingslitteraturen.

Afhandlingen er kommet til at bestå af 4 dele plus et efterord, en litteraturliste, et domsregister, og – hvad der er usædvanligt for juridiske doktorafhandlinger – en billedliste, der viser, hvorfra de 37 billeder, der er gengivet i afhandlingen er hentet. – Dom-

sregisteret er det vanskeligt at se hvad han bruger til i teksten.

Doktoranden skriver (s.101) at han har forsøgt at give teksten sin egen identitet ved at den ikke skal have en lige så klar begyndelse, midte og slutning, som juridiske tekster vanligvis har. I den forstand har han forsøgt at bringe noget af joikens ikke-lineære logik ind i teksten. Han har valgt at forsøge at benytte sig af en essayistisk grundtone, og han har også valgt at lade teksten «være en personlig tekst – med min stemme», ligesom han har valgt at lade en del billeder indgå i teksten (s.104).

Ifølge Gyldendals fremmedordbog (1969) er et essay et «*kortere almenfatteligt og bevidst subjektivt præget, uforpligtende prosastykke, der i fri kunstnerisk form og uden forsøg på fuldstændighed belyser og reflekterer over et emne, især fra kunst, litteratur og videnskab, ofte med intimt præg*». Bortset fra adjektivet «uforpligtende», er dette for så vidt en beskrivelse, der passer meget godt på afhandlingen. Afhandlingernes længde skæres i disse år også betydeligt ned.

Det fremgår af efterordet, at da ideen om afhandlingen kom til forfatteren var den meget vildere, meget mere boblende, fabulerende – fuld af latter – fuld af smerteskrig. Men eftersom den skulle passe ind i doktorafhandlingens litterære genre måtte den beklippes og gøres stuere. Der måtte indgås kompromisser. I respekt for den oprindelige idé's form valgte forfatteren derfor at holde fast på, at afhandlingens første sætning måtte være «Det var en mørk og stormfuld nat» (s.246). – Det er i god overensstemmelse med de retoriske anvisninger

om, at det i indledningen gælder om at tiltrække sig læserens opmærksomhed.

Det er et mareridt, der en mørk og stormfuld nat, sætter afhandlingsprocessen i gang. I dette mareridt stilles drømmeren overfor en række gåder, som han sætter sig for at besvare i en afhandling. Spørgsmålene lyder:

Gjør man i rettskildelæren rede for hva man bygger på og hvordan man resonnerer når man tar stilling til retsspørgsmål de lege lata? Er rettskildelæren læren om tilbivelseshistoriene til de rettslige standpunkter eller til de rettslige begründelser?

Stemmer og identiteter

Ande Somby skriver, at han har villet lade teksten være en personlig tekst – «min stemme». Som mange af postmodernitetens og den postkoloniale æras mennesker – eller menneskedyr, som han ofte vælger at omtale os – har Ande mange forskellige identiteter, som han skriver med udgangspunkt i. Det er derfor også mange forskellige stemmer, vi hører i teksten. Så mange, at det indimellem kan være vanskeligt at skelne, hvilken stemme, der nu taler, og hvilken tone vi nu hører. Stemmer, toner og temaer blandes og veksler imellem hinanden. Det kræver stor lydhørhed og opmærksomhed hos modtageren. Det bliver indimellem vanskeligt at afgøre, hvilken stemme, der nu fører ordet og forsøger at overbevise læseren.

Ande skriver selv, at han har forsøgt at skrive som jurist om de sager, han er optaget af som joiker, og at han som joiker befinder sig i en identitetskrise, men at han også mener at «jussen (er) i en identitetskrise» (p.246). Jeg vil mene, at han udover at skrive som jurist og joiker også skriver som drøm-

mer, som same og som retoriker. De mange stemmer og den «dobbelte krisebevidsthed» kan være en forklaring på at afhandlingen tilsyneladende fremstår uden noget fuldstændigt klart og entydigt budskab, den forsøger at overbevise om.

Drømmen og *drømmeren* er den, der sætter hele afhandlingsarbejdet i gang, og *drømmeren* er den, der ser fremad. Både joikeren, juristen og jussen «trenger å se seg tilbake, leve i nuet og ha drømmer om fremtiden» (s.246. *Drømmeren* er også den, der forestiller sig en anden arbejdsform, hvor flere stipendiater sammen havde kunnet levere et trebindsværk om ret som retorik (s.138).

Som *same* er doktoranden medlem af det, der i dagens juridiske og politiske jargon ofte kaldes en minoritetskultur. Når afhandlingen læses i Grønland, som denne opponent gjorde det, forekommer det, at han ikke skriver erklæret og eksplicit som repræsentant for sin kultur. Afhandlingen er snarere en samisk joik end et sameretligt program. Men ved at tage udgangspunkt i sine egne erfaringer kommer doktoranden alligevel indirekte til at optræde som talerør for sin kultur. Han spørger – retorisk – hvad han som samisk jurist vil kunne bidrage med i retstænkningen (s.59), og svarer selv, at måske kan han i stedet for at være objektiv og fuldstændig «*forsøke å vise skikkelser af jussen som bare kunne oppdages av en liten samisk frosk, men som forhåpentligvis de fleste av jussamfunnets mennesker vil kunne kjenne seg igjen i og følge fortolkningen av etter at frosken har kvekket dem frem*» (s.60).

Som *retoriker* skriver doktoranden som en, der ønsker at overbevise sit publikum – om nødvendigheden af en nyorientering og

udvidelse af retsteorien (s.9) om at retorikken bør have en plads i den retsteoretiske diskurs (s.17) og om at juridisk virksomhed er en form for retorik (s.20). Samtidig argumenterer doktoranden som retoriker blandt andet for, at han selv bør findes værdig til at blive 'kreeret til doktor'(s.7), hvilket som ses er ved at lykkes.

Alle disse identiteter – og måske endnu flere – får deres forskellige udtryk i afhandlingen. De er med til at formidle den mangfoldighed af både dis-socierende og associerende indtryk, der præger afhandlingens form, tekst og billeder.

I Norden er det næppe overraskende, at vi her cirka midtvejs i FN's tiår for oprindelige folk oplever at medlemmer af oprindelige folk indenfor Norden også lader deres stemme høre i de professionelle samfund. Det er en udvikling, som vi har kunnet iagttage blandt indianere og inuit i Nordamerika og nu også blandt samer i Norge, hvor man kan være stolt af at kunne 'kreere' den første samiske juridiske doktor siden enevælden.

Nye deltagere i de professionelle samfund bringer nye vaner, nye udtryksformer, nye metoder og nye sprog med sig, og det er også det vi oplever her. – Det stiller de gamle medlemmer overfor forståelsvanskeligheder. Hvordan skal det nye sprog forstås og fortolkes, og hvordan skal de nye udtryk vurderes?

Forskelligheder udfordrer gamle – især homogene – fællesskaber, og det sker vel også med denne afhandling.

Vurdering af juridisk litteratur

Ande Somby stiller i afhandlingen spørgsmålstegn ved de kriterier, der i dag stilles til doktorgradsarbejder, særlig i sin eksplicite

gennemgang af doktorgradsreglementets krav til videnskabelighed. Disse krav indebærer at man skal *«drøfte problemstillingen ved å ha et høyt nivå når det gjelder problemformulering, begrepsmessig presisering og metodisk og teoretisk grunnlag.. (og) .. opfylle store krav til dokumentasjon, objektivitet, åpenhet og fullstendighet»*.

Doktoranden spørger om det er muligt at tage de forpligtelser alvorligt, som doktorgradsreglementet stiller ham selv og andre doktorander overfor, og rent faktisk at leve op til dem (p.8). Hvis retsvidenskabene ikke kan leve op til disse krav, kan doktoranderne heller ikke. Han stiller spørgsmål ved hensigtsmæssigheden af kravene om dokumentation og fuldstændighed, særlig i lyset af den teknologiske udvikling og den tidligere omtalte teksteksplosion. Han stiller lige som mange andre har gjort det – og med god grund – også spørgsmålstegn ved videnskabens objektivitetskrav.

Men han kommer ikke ind på, hvilke kvalitetskrav, vi så skal stille i stedet, når vi skal vurdere doktorafhandlinger som *litteratur*.

Den italienske forfatter Italo Calvino skrev i 1980'erne en række essays om hvad der udgør kvalitet ved litterære tekster. De blev efter hans død trykt i en lille bog med titlen *«Til det næste årtusinde»* (1995). I disse forelæsninger fremhæver han følgende fem kvaliteter ved fremtidens litteratur: lethed, hurtighed, nøjagtighed, synlighed og mangfoldighed.

Det er muligt, at det ikke uden videre er hensigtsmæssigt at vurdere **juridisk** litteratur ud fra disse litterære kvalitetskriterier, men som et forsøg vil jeg alligevel anvende dem her.

Der er næppe tvivl om, at den afhandling vi har med at gøre med her, er præget af letthed, hurtighed og mangfoldighed.

Nøjagtighed betyder for Calvino især tre ting: 1) en nøje defineret og nøje beregnet plan i værket, 2) evnen til at fremkalde visuelle billeder, der tegner sig fint og skarpt og uforglemmeligt på nethinden, 3) et sprog, der er så nøjagtigt som muligt både i ordvalg og i gengivelse af tankens og fantasiens fine nuancer.

Jeg er ikke helt sikker på om forfatteren lever op til Calvinos nøjagtighedskrav. Hans plan for værket er ikke uden videre gennemskuelig, men efter flere gennemlæsninger åbner teksten sig, og man aner planen. Teksten fremkalder mange visuelle billeder og ind-sigter i glimt og sproget bestræber sig på at gengive tankens – og vel også fantasiens nuancer, men den vanskelige præcision i en skriftlig formidling af billeder og sprog er nok noget der kan arbejdes videre med. Synligheden har Calvino taget med i sin liste over værdier, der må værnes om, «for at gøre opmærksom på den risiko vi løber for at miste en grundlæggende menneskelig evne, evnen til at se skarpe billeder med lukkede øjne, til at få farver og former til at dukke frem af en række sorte bogstaver på hvidt papir, til at *tænke* i billeder» (1995, s.97). Ande Somby tænker, taler og skriver i billeder, og formidler dem til sit publikum. Men til tider kan billederne komme til at flimre for øjnene af én.

I forbindelse med en vurdering af juridisk litteratur, skal man nok være opmærksom på, at det centrale publikum ikke nødvendigvis kun er det professionelle publikum. Det er nok så meget den offentlige opinion og verdensopinionen, der skal

overbevises af retlig argumentation og her spiller synlighed en stor rolle, ikke mindst når det er minoriteter, der argumenterer.

Om afhandlingens indhold

Retorik som metode og videnskab

Retorik er ikke nogen ny disciplin, og det er den juridiske retorik heller ikke. Der findes meget få nyere værker i Norden, der beskæftiger sig med retorikken som en måde at forstå menneskelige beslutninger på. Et opslag på Library of Congress database giver meget begrænset udbytte, og søger man efter informationer om ret og retorik på internettet, finder man som en af de første henvisninger en tysk udgave af doktorandens problemformulering på 2_ side. Den er både klar og nyttig. Hans afhandling, der både anvender og behandler retorikken, er således den første af sin art i længere tid i hvert fald i Norden.

Afhandlingens hovedspørgsmål er, hvorvidt retskildelæren er læren om tilbivelseshistorierne for de retlige standarder eller læren om de retlige begrundelser.

Joikeren, juristen, sammen og retorikeren, Ande Somby, tilnærmer sig mulige svar på dette spørgsmål, som drømmevæsnerne har stillet ham i afhandlingens første afsnit, i afhandlingens 3 substantielle afsnit, der har titlerne «Vitenskapens retorikkelighet og retorikkskapens vitenskapelighet», «Skisser til en systematisk tilnærming» og «Talerens retoriske funksjoner i juridisk argumentation».

Doktoranden skriver om retorikken (s. 105) at den «kan betragtes som målrettet strategi, hvor det er vigtigt at finde hensigtsmæssige virkemidler for at opnå tilslutning

til et standpunkt.. retorik vil kunne ses på som fænomen, metode og som videnskab».

Retorikken ses altså som en målrettet virksomhed og en strategi for overbevisning. Formålet med at overbevise er at et givet menneske eller en givet gruppe af mennesker indtager et standpunkt i et spørgsmål, hvor de tidligere ikke havde noget standpunkt eller skifter eller ændrer et oprindeligt standpunkt på den måde at det nye standpunkt er i overensstemmelse med de standpunkter, som overbeviseren ønsker at de skal have (s.122).

Den der overbeviser betragter det andet menneske som et mål i sig selv og fremfører sine overbevisende argumenter enten i den hensigt at fremme det andet menneskes bedste, sandheden, retfærdigheden eller en anden interesse, som der er stor konsensus om i den aktuelle kultur (s.124).

I afhandlingens andet afsnit illustreres retorikken som fænomen, samtidig med at den demonstreres som metode, ved gennemgangen af doktorgradsreglementets krav om videnskabelighed. I de to efterfølgende afsnit diskuteres retorik som teori.

I anvendelsen af den retoriske metode opnås en af hensigterne, nemlig at overbevise bedømmelsesudvalget om, at doktorgradsvidenskabelighed kan have et andet udtryk, end det kendte og at videnskabelig kvalitet ikke udelukkende kan måles efter doktorgradsreglementets krav.

Afhandlingens tredje forholdsvis korte afsnit (30 sider) om «Skisser til en systematisk tilnærming» har bl.a. til formål at opdatere en retsteori, der efter forfatterens mening ikke længere er à jour. En sådan opdateret teori bør være kognitivt hensigtsmæssig og moralsk forsvarlig. En kognitivt

hensigtsmæssig teori bør kunne korrespondere med de problemer vi har tænkt, at den skal løse, den må uden for store vanskeligheder kunne kommunikeres til de mennesker, som skal bruge den, og dens evne til at kontrastere og synliggøre er vigtig. En moralsk forsvarlig teori må tage udgangspunkt i nutidens relativitet og gøre op med fortidens fordomme som de bl.a. har fået udtryk i retlig praksis.

Retorikken kan forstås som container, proces og arkitektur og systematikker og kriterier kan udvikles i forhold til disse metaforer, som doktoranden alle sammen siger han vil inkludere. Retorikken som container bør indeholde logos, ethos og pathos for at nå frem. Den klassiske retorik – set som proces – opererer med læren om talens fem forarbejdningsfaser: argumenter, rækkefølge, hensigtsmæssig stil, indlæring og erindring og fremføring. Hvis kommunikationsakten ses som arkitektur, kan en tekst gøres til genstand for mindst fem læsninger: hvem der taler, hvad der siges, hvordan det siges, og inden for hvilket rum og hvilken tid det siges, og endelig, hvem der tales til. Dette har doktoranden fremhævet ved prøveforelæsningen og i presseinterviews i højere grad end i selve afhandlingen, hvor det er knapt så tydeligt formuleret.

Doktoranden tager udgangspunkt i arkitekturmetaforen, og vælger af tidsøkonomiske grunde at gå nærmere ind på én af disse fem læsninger, nemlig den første ved at analysere, **hvem** der taler.

Gennemgangen findes i afhandlingens fjerde og sidste store afsnit, der har overskriften «Talerens retoriske funktioner i juridisk argumentation». I dette afsnit gennemgår doktoranden fire idealer for taleren,

nemlig visdomsidealet, retfærdighedsidealet, tapperhedsidealet og mådeholdsidealet. Af disse fire idealer gennemgås særlig visdomsidealet og tapperhedsidealet grundigt.

I gennemgangen af visdomsidealet fortolkes den juridiske visdoms autoritet *først* udfra en formålsrationel forklaring af det juridiske kandidatstudiums faglige indhold og systematiske opbygning og *derefter* udfra en 'traditionel' fortolkning af det juridiske studium som en overgangs- og initieringsrite på linie med de riter, der i såkaldt 'primitive' samfund fastslår skift af status for samfundets medlemmer uden at samfundet som sådan ændrer sig.

I diskussionen om tapperhedsidealet skitseres et juridisk tapperhedsideal. Et sådant ideal ville kræve en villighed til at risikere noget ud fra en ædel motivation. Doktoranden mener, at i samfund præget af konsensus og samfundsmæssig stabilitet, ser der ud til at være få juridiske helte (s.224). Juristens dilemma er, at han ved at læne sig mod en normalitet også bliver medløber med de mægtige, og det forekommer ikke særlig tappert (s.222). Doktoranden ser på domstolenes tapperhed, og undersøger, om de markerer deres uafhængighed i forhold til mægtige samfundsinteresser, som lovgiveren, forvaltningen og pressen. Det føler han sig ikke overbevist om, og han mener, at domstolenes troværdighed er blevet reduceret, og at de kan være i færd med at miste rollen som domstole, mens pressen er på vej ind på den ledige plads.

Afhandlingen egner sig ikke til en nærmere kronologisk gennemgang af de enkelte afsnit. Jeg vil derfor afslutningsvis først omtale afhandlingens indholdsmæssige formål, og derefter behandle de motiver, der synes at give anledning til afhand-

lingen. Til sidst omtaler jeg de spredte reaktioner, der findes i afhandlingen i form af såkaldte 'metodepolitiske programpunkter'.

Afhandlingens formål

Afhandlingens formål beskrives forskellige steder i teksten.

«Ett av de sentrale formål med prosjektet er å problematisere visse trekk ved gjeldende rettspraktisering og retstenkning» (s.10). I en mere streng form er problemstillingen «hvordan vi bør fortolke den gjeldende lære om rettspraktiseringen og retstenkningen – den såkalte rettskildelæren» (s.11).

Formålet i afhandlingen «er begrænset til at stille spørgsmål på nogle punkter, hvor gældende fortolkningsdoktriner muligvis kan være for snævre»(s.82).

Retorikerens ærinde er at argumentere for en udvidelse af retsteorien. Hans interesse består derfor i en retskildelære, der – også – er en lære om udarbejdelse, udformning og præsentation af retlige begrundelser – en særegen retlig retorik (p.11). Han tager udgangspunkt i, at juss betragtes som retorik, og arbejdets hovedspørgsmål bliver derfor hvad jussens retoriske værktøj og strategier består i.

Motivation

Der forekommer mig, at det især juristens stemme, der høres i teksten, når valget af retorik som tema for afhandlingen skal motiveres. Den samiske stemme, der utvivlsomt har haft en stærk indflydelse på valg af tema er her fortrinsvis underforstået.

Den juridiske legitimitets- og identitetsskrise ser ud til at udgøre en central motivation for valget af afhandlingens tema. Som

bekendt rummer kriser både muligheder og farer – udfordringer kunne man måske også kalde det.

Doktorancen påstår, «at gjeldende metodelære lider av såpass grunnleggende og betydelige mangler at det er tvilsomt om den vil kunne forsyne de rettslige beslutninger [med] fortsatt legitimitet i et (post)moderne samfund» (s.9). Det er et plagsomt spørgsmål for ham om den juridiske metodelæres traditionelle fortolkningsprogrammer vil være tilstrækkelig fyldige til at opretholde de juridiske beslutningers legitimitet i et (post)moderne samfund. For «vi lever i en tid, hvor tillid let kan forvitre» (s.81) og hvor «traditionelle autoritetssystemer er i færd med at forvitre» (s.98).

Han mener også, «at jussen som fag går ind i perioder, hvor vi ikke kan forudsætte den juridiske beslutnings kreditværdighed. Der vil være større behov for at kunne legitimere hvorfor resten af samfundet også i fremtiden bør have respekt for vor argumentation og vore beslutninger» (s.90). Juristen, Ande Somby, mener «at hvis vi uden videre læner os tilbage og henviser til de begrænsninger som er i vore kundskaber, vil det på sigt kunne føre til at vor autoritet som konfliktløser og producenter af beslutninger kan forvitre» (s.95).

Metodepolitiske programpunkter

Overfor de udfordringer, som legitimitetskriserne og identitetskriserne stiller retsvidenskaben og forfatteren, sætter doktoranden det han kalder «metodepolitiske programpunkter».

Ved metodepolitiske programpunkter forstår han punkter som det efter hans mening er vigtigt at gå ind på for at få en tidsmæssig retsteori, som vil kunne bidrage

til at give retspraktikerne en vejledning som er mere tilpasset den nye tid som vi nu går ind i (s.126).

Som et metodepolitisk programpunkt foreslår han, at alle retsteoretikere herefter indfører som en god vane at undersøge den metaforiske ægtefælle til den teori de ønsker at udvikle eller anvende (s.26).

Et andet vigtigt metodepolitisk program bør være at sætte sig ind i en opdateret diskussion indenfor kognitiv psykologi for senere at skabe skitser for mulige måder vor juridiske fortolkning kan opdateres på (s.87).

Et tredje metodepolitisk programpunkt består i, at vi i teoriudviklingsarbejdet bør forsøge at supplere den velkendte deduktive logik med andre former for logik, feks. narrativ logik, hvor det er fortællingens struktur som danner den logiske struktur (s.95)

Endelig bør de metodepolitiske målsætninger på den ene side være at bidrage til at flere af de mennesker, som trænger til os (juristerne) får tilbud fra os og at de mennesker som trænger til at være i fred for os bør skærmes fra vor indgriben (s.132).

Formål, motivation og metode er spredt i afhandlingen og ikke behandlet samlet, som jeg her har gjort det.

Bagtalen

Forfatteren har skrevet en afhandling, der er forførende, fornøjelig og fascinerende at læse. Afhandlingen er fornyende men netop fornyelsen er en af grundene til vurderingsvanskelighederne. Doktoranden kritiserer og afviser en del af de kriterier, der normalt tillægges betydning ved vurdering af afhandlinger.

Denne afvisning gør derfor også afhand-

lingen forvirrende, foruroligende og frustrerende at behandle. Doktoranden argumenterer imod de traditionelle vurderingskriterier, men nye vurderingskriterier er endnu ikke udviklede. Bedømmelsesudvalget må derfor i vidt omfang vurdere på baggrund af fornemmelser og efterfølgende forsøge – i bedste retoriske ånd – at retfærdiggøre sine vurderinger.

Afhandlingen er meget vanskelig at gengive. Den ikke-lineære præsentationsform holder læseren fangen, men kan få teksten til at forsvinde mellem fingrene på bedømmere.

Forfatteren udvider det juridiske rum, således at det kan danne ramme om flere diskussioner og samtaler, men man fornemmer indimellem at de mange stemmer og deltagere taler i munden på hinanden.

Doktoranden har ved hjælp af den retoriske metode overbevist os om retorikkens betydning for en (post)moderne retsvidenskab. Men doktoranden har ikke gjort det særlig klart for læseren, **hvilke** argumenter det er, der skal give en postmoderne retsvidenskab legitimitet i fremtidens samfund. **Hvad** er det, der skal argumenteres for? Afhandlingen bærer præg af en personlig og faglig erkendelse af rettens legitimeringsbehov. Doktoranden ønsker øjensynligt at bidrage til rettens legitimitet og han anviser argumentationskunsten og argumentationsvidenskabens som et middel til legitimitetsforøgelse. Men jeg savner i afhandlingen en diskussion af argumentationens formål og en præcision af hvad der har været formålet med at vælge dette tema. – En del af disse

forklaringer blev dog givet ved prøveforelæsningserne, og følger indirekte af doktorandens kulturelle og situationelle kontekst.

Man kan i andre af Ánde Sombys tekster på internettet formentlig læse sig til noget af forklaringen. Her fremgår det, at der efter hans mening er noget galt med selve retsteorisprogets spil. Han mener, at det er en teoriudviklingsopgave at forsøge at modificere retsteorien, således at også mundtlig tradition får plads. Efter doktorandens mening ser gældende retsteori kun tekster. Der findes ingen beretninger eller joiker i retsteoriens øjne. Konsekvensen for samerne bliver at samiske måder at samle, fortolke og formidle information herunder retlig information, ikke tæller i det retlige rum. (Ánde Somby: Universitetets samiske forskningspolitikk anskueliggjort gennem forskning i samerett;

<http://www.jus.uit.no.ansatte/somby/dutkanpolitihkaNOR.html>).

Dette budskab og dette behov for en udvidelse af retsteorien så den kan rumme mundtlighed og andre informationsformer gør Ánde Somby ikke særlig tydeligt i afhandlingen. Han gør sig ganske vist til talsmand for betydning af det underforståede, men det er vel et spørgsmål i hvor høj grad det er hensigtsmæssigt at den part, der skal overbevises, er uklar på, hvad det er han eller hun skal overbevises om, eller er blevet overbevist om.

Forfatteropplysninger:

Hanne Petersen er dosent i rettsvitenskap ved Universitetet i København.